

Шутенко Оксана Василівна,
*кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного процесу,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого*

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА: НАУКОВИЙ СПАДОК ПРОФЕСОРА С. Ю. КАЦА І СУЧАСНІСТЬ

Тези представлені на конференцію, присвячену ювілею видатного професора цивільного процесуального права С. Ю. Каца. Науковий спадок даної особистості досить широкий і охоплює такі основоположні теми цивільного процесуального права як принципи цивільного процесуального права [1], право на судовий захист [2], цивільні процесуальні правовідносини [3], процесуальне положення суб'єктів цивільного судочинства, зокрема прокурора [4], оскарження і перегляд судових рішень [5].

Значення і вплив наукової особистості визначається широтою наукового кругозору і дозволяє знайти у роботах минулого підґрунтя для розвитку науки, виокремити ті сходинки, по яких науковий пошук рухається в майбутнє.

Для сучасної науки цивільного процесуального права проблема принципів є актуальною і такою, що розвивається. Зокрема, з'явився не просто принцип, а міжнародний стандарт цивільного судочинства – принцип пропорційності, якій знайшов своє відображення у нормах сучасного Цивільного процесуального Кодексу України (п. 6 ч. 3 ст. 2, ст. 11). Однак принцип пропорційності загальним чином визначає баланс приватних і публічних інтересів і цивільному судочинстві. У даній публікації хочеться присвятити увагу принципу балансу цивільних процесуальних правовідносин, що визначає базову природу й основоположну побудову даних відносин.

Досить глибокою змістовно виявляється теза процесора С. Ю. Каца й професора В.В.Комарова, висловлена в одній із публіка-

цій: «Есть все основания рассматривать гражданские процессуальные правоотношения и как отношения делового процессуального сотрудничества, которое проявляется в том, то один субъект – орган гражданской юрисдикции – содействует лицам, участвующим в деле, в устапавлении истины, а другой – обязан добросовестно пользоваться предоставленными ему процессуальными правами» [1 с. 127].

Принцип балансу цивільних процесуальних правовідносин поки що не знайшов свого вираження в окремій статті ЦПК. Однак вказане лише підкреслює його основоположність.

Цивільні процесуальні правовідносини – це систему відносин між суб'єктами судочинства, й саме судочинство являється складною системою правосуддя. Принцип балансу цивільних процесуальних правовідносин слід розуміти як ідею, закон досягнення рівноваги вказаної системи – сталий баланс елементів системи у обмежений проміжок часу (на даному етапі існування).

Система правосуддя у цивільних справах є мета-системою, яка складається з підсистем, зокрема:

1) система суб'єктів процесу: особи, заінтересовані у здійсненні правосуддя по конкретній справі (позивач, відповідач та інші особи, які беруть участь у справі, особи, що сприяють здійсненню правосуддя);

2) система інформації, яку необхідно встановити для розгляду і вирішення справи – предмет доказування по справі, докази та засоби доказування;

3) джерела права (норми матеріального та процесуального права), які застосовуються для розгляду і вирішення справи.

Слід зазначити, що дієвим інструментом розвитку й підтримання рівноваги (балансу) системи правосуддя є інститут «живого» права – практика Європейського Суду з прав людини.

4) організаційна, інстанційна система судової влади;

5) система виконання рішення (організаційна, правова).

Слід погодитися з думкою професора С.Ю.Каца, що, якщо судом винесене позитивне рішення і воно набрало законної сили, дане конкретне право набуває нові риси: зі стану невизначеності й нестійкості воно переходить у визначений стійкий стан [6].

Основна складова принципу балансу цивільних процесуальних правовідносин проявляється у тому, що обсяг юридичної заінтересованості прямо пропорційний обсягу процесуальних прав, якими наділений суб'єкт процесу.

Література

1. Развитие принципов советского гражданского судопроизводства в Конституции СССР 1977 г. / С. Ю. Кац, В. В. Комаров // Проблемы социалистической законности. – Х. : Вища шк., 1979. – Вып. 4. – С. 125–134.

2. Кац С. Ю. Конституционное право граждан СССР на судебную защиту / С. Ю. Кац, Л. Я. Носко // Проблемы социалистической законности. – Х. : Вища шк., 1980. – Вып. 6. – С. 89–95.

3. Кац С. Ю. Сущность гражданских процессуальных правоотношений и их место в системе правоотношений / С. Ю. Кац // Вопросы государства и права развитого социалистического общества : тезисы республ. науч. конф. 24–26 сентября 1975 г. / Министерство высшего и среднего специального образования УССР ; Харьковский юридический институт. – Х., 1975. – С. 98–100.

4. Кац С. Ю. Участие прокурора в советском гражданском процессе / В народном суде и кассационной инстанции : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 : Гражданское право, семейное право, гражданский процесс, международное частное право / С. Ю. Кац. – Х. : Б. и., 1949. – 15 с.

5. Кац С. Ю. Судебный надзор в гражданском судопроизводстве / С. Ю. Кац. – М. : Юрид. лит., 1980. – 208 с.

6. Кац С. Ю. Сущность законной силы судебного решения / С. Ю. Кац // Проблемы применения и совершенствования Гражданского процессуального кодекса РСФСР : сб. науч. трудов. – Калинин, 1984. – С. 88–89.